

collega LEUNER, in het besef kennis genomen te hebben van interessante therapeutische mogelijkheden.

December 1961

J. SCHULER

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; ter bespoediging van plaatsing behoudt de Redactie zich het recht voor, de stukken te bekorten).

HYPEREMESIS GRAVIDARUM

In het artikel van Prof. Dr. G. J. KLOOSTERMAN (1962) wordt gesteld dat „geen steun wordt gevonden in de kliniek voor de opvatting dat het zwangerschapsbraken een symbolische handeling zou kunnen zijn, waarbij de zwangere langs orale weg het zwangerschapsprodukt zou willen kwijtraken”. Als argument wordt genoemd dat ook bij vrouwen die niet wisten dat zij zwanger waren, pernicious braken zou voorkomen.

Dit is echter wel een al te eenvoudige zienswijze. Indien het zwangerschapsbraken met het „onbewuste” te maken heeft, dan is dit verband er ook wanneer de graviditeit „onbewust” is. Het mag toch wel als zeer waarschijnlijk worden aangenomen, dat de signalen van een beginnende zwangerschap het cerebrum bereiken en daar volgens dezelfde selecterende mechanismen worden verwerkt als de andere intestinale prikkels.

Wat er precies bij deze selectie gebeurt, totdat tenslotte het „bewustzijn” ingeschakeld wordt, is ons noch wetenschappelijk noch uit beleving of ervaring voldoende bekend. In ons organisme is de emotionele beladenheid van de geslachtsorganen om vele redenen zeer groot. Dit geldt zowel voor de vrouw als voor de arts en geen van beiden kan zonder meer het „bewustzijn” hierover laten oordelen.

Het is niet mogelijk hier in het kort nader op in te gaan. Misschien mag ik nog een eigen ervaring samenvatten: Het zwangerschapsbraken vermindert of verdwijnt vrijwel steeds wanneer er een gespreks- of aandachtstherapie wordt ingesteld. Als de arts tracht, zich emotioneel zo min mogelijk belemmeringen te stellen en zich niet door verstandsvooroordelen (bepaald door onbewuste emotionele sturing) laat beperken, kan hij bij de patiënt bijdragen tot bewustzijnsverdieping, waarbij in dit geval het „symptoom” zwangerschapsbraken aanmerkelijk in intensiteit afneemt. De arts zal dan minder gemakkelijk woorden zoals „zwangerschapsprodukt” kunnen gebruiken, omdat hij dit als symptoom zou herkennen van onvoldoende bewustzijn over deze categorieën.

Literatuur: KLOOSTERMAN, G. J. (1962) *Ned. T. Geneesk.* 106, 219.

Maarssen, 12 februari 1962

R. L. CORNELISSEN

Collega CORNELISSEN citeert mij onjuist. Ik heb niet ontkend dat „het zwangerschapsbraken een symbolische handeling zou kunnen zijn enz.”, maar protest aangetekend tegen de veel voorkomende opvatting dat de talrijke zwangerschapsklachten „geheel afhankelijk te stellen zijn van het al of niet gewent zijn van de zwangerschap”. En verder schreef ik: „De opvatting dat het braken een symbolische handeling is, waarbij de zwangere langs orale weg het zwangerschapsprodukt wil kwijtraken, vindt geen steun in de observatie van de patiënten in de verloskundige kliniek”. Ik gaf als voorbeeld van deze observatie in de kliniek vervolgens een argument dat door collega CORNELISSEN niet weerlegd wordt, maar door hem, met een beroep op onze gebrekkige kennis, als onvoldoende bewijsmateriaal wordt beschouwd. Ik ben daarom gaarne bereid nog een aantal andere argumenten, die overigens in mijn artikel reeds zijn aangeduid, naar vo-

ren te brengen. Om te beginnen het ook door collega CORNELISSEN reeds genoemde verschijnsel dat het zwangerschapsbraken met eenvoudige middelen doeltreffend te bestrijden is. Dit lukt ook bij vrouwen, die na de geboorte hun kind niet eens willen zien en daarmee ondubbelzinnig te kennen geven dat hun negatieve instelling ten opzichte van hun moederschap niet is gewijzigd.

En hoe verklaart collega CORNELISSEN de zo vaak voorkomende misselijkheid bij dysmenorroe? En bij toediening van stilbeenpreparaten, ook aan mannen?

Misselijkheid en braken zijn verschijnselen, die bij vegetatief gestigmatiseerde personen door alle mogelijke prikkels opgeroepen kunnen worden en door talloze, vooral suggestief werkende methodes bestreden kunnen worden. Het ligt dus weinig voor de hand, deze verschijnselen in het geval van een zwangerschap plotseling als symbolische handelingen te zien, terwijl men ze in alle andere gevallen onverklaard laat. Wanneer er ook bij gericht onderzoek geen correlatie van enige betekenis gevonden wordt tussen zwangerschapsbraken en de aantoonbare instelling van de vrouw ten opzichte van haar zwangerschap, en men desondanks een dergelijke duiding toch aanvaardt, wordt menige vrouw verkeerd beoordeeld.

Mijn ergernis over een dergelijke, in mijn ogen goedkope duiding van een zeer gecompliceerd en nog onvoldoende verklaard verschijnsel heeft collega CORNELISSEN terecht teruggevonden in het woord „zwangerschapsprodukt”. Ik kan de inzender verzekerden dat een dergelijke ultraneutrale term zeker niet bij voorkeur gebruikt zal worden door iemand die de verloskunde tot zijn levenstaak gekozen heeft.

Amsterdam, 13 maart 1962

G. J. KLOOSTERMAN

EIWITTEN VOOR DE PAPOEA'S

In het artikel van Prof. OOMEN (1962) — dat reminiscenties wekt aan de beste verrichtingen uit ons koloniaal verleden — betreffende de voeding van de Papoea's miste ik als voorgestelde oplossing het gewas dat, dunkt mij, in de eerste plaats als eiwitvoorzienaar in aanmerking komt: de sojaboon (40 pct eiwit). Invoering van deze boon in de dorpseconomie zou de Papoea's zeker in staat stellen daarmee te doen wat van ouds Chinezen en Japanners, en later ook Indonesiërs deden, nl. er melk, bonenkaas (tahoe „het vlees zonder been”), tempeh e.d. van maken (kleine kringloop).

Een volgende stap (of gelijktijdige stap in meer gevorderde gemeenschappen) zou kunnen zijn midden in het dorp (of bij bron of put) een optrekje in te richten, waarin is geplaatst een eenvoudig, handgedreven emulgeerapparaat van enige capaciteit, waarmee uit ondermelkpoeder (in blik; bijzonder goedkoop) en olie (eveneens uit blik en goedkoop) zg. filled milk, dagelijks vers ware te bereiden.

In de toekomst zou tenslotte deze ondermelkpoeder geheel of gedeeltelijk vervangen kunnen worden door een compositie van geraffineerde soja-eiwitten, -lecithinen, -bloem enz. — zoals nu reeds geleverd worden door de Amerikaanse soja-industrieën — bereid door een centrale, door het gouvernement op te richten industrie, die haar grondstoffen ontvangt van de eigen Papoealandbouw en die haar eindprodukten terugvoert naar de Papoeagemeenschappen (grote kringloop).

Hierbij valt nog te rekenen het feit dat op deze wijze tot het drievoudige aan olie, tot het tienvoudige aan eiwitten te produceren is van wat per oppervlakte-eenheid uit zuivel kan worden betrokken (CHRISTESEN; LAGER).

Tenslotte zit er nog een positieve eugenetische factor hierin, dat die Papoea's welke zich na de geboden hulp het best zelf weten te helpen, het snelst zullen roboreren en evolueren (naast de Mujus bv. ook de bergkapouko's die COLIJN Jr.